

॥ तैत्तिरीय आरण्यकम् ॥

॥ दशमः प्रश्नः — महानारायणोपनिषत् ॥

अम्भस्यपारे भुवनस्य मध्ये नाकस्य पृष्ठे महतो महीयान्।
 शुक्रेण ज्योतींषि समनुप्रविष्टः प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः॥
 यस्मिन्निदं सं च विचैति सर्वं यस्मिन्देवा अधि विश्वे
 निषेदुः। तदेव भूतं तदु भव्यमा इदं तदक्षरे परमे व्योमन्॥
 येनावृतं खं च दिवं महीं च येनादित्यस्तपति तेजसा भ्राजसा
 च। यमन्तः समुद्रे कवयो वयन्ति यदक्षरे परमे प्रजाः॥
 यतः प्रसूता जगतः प्रसूती तोर्येन जीवान्व्यसंसर्ज भूम्याम्।
 यदोषधीभिः पुरुषान्पशूँश्च विवेश भूतानि चराचराणि॥
 अतः परं नान्यदणीयसं हि परात्परं यन्महतो महान्तम्।
 यदैकमव्यक्तमनन्तरूपं विश्वं पुराणं तमसः परस्तात्॥१॥

तदेवर्तं तदु सत्यमाहुस्तदेव ब्रह्म परमं कवीनाम्। इष्टापूर्तं
 बहुधा जातं जायमानं विश्वं बिभर्ति भुवनस्य नाभिः॥
 तदेवाग्निस्तद्वायुस्तत्सूर्यस्तदु चन्द्रमाः। तदेव शुक्रममृतं तद्वह्म

तदापः स प्रजापतिः॥ सर्वे निमेषा जज्ञिरे विद्युतः पुरुषादधि।
 कला मुहूर्ताः काष्ठाश्चाहोरात्राश्च सर्वशः॥ अर्द्धमासा मासा
 ऋतवः संवत्सरश्च कल्पताम्। स आपः प्रदुधे उभे इमे
 अन्तरिक्षमथो सुवः॥ नैनमूर्ध्वं न तिर्यश्चं न मध्ये परिजग्रभत्।
 न तस्येशे कश्चन तस्य नाम महद्यशः॥२॥

न सन्दृशे तिष्ठति रूपमस्य न चक्षुषा पश्यति कश्चनैनम्।
 हृदा मनीषा मनसाऽभिकृप्तो य एनं विदुरमृतास्ते भवन्ति॥
 अद्भ्यः सम्भूतो हिरण्यगर्भ इत्यष्टौ॥ एष हि देवः प्रदिशो नु
 सर्वाः पूर्वा हि जातः स उ गर्भे अन्तः। स विजायमानः स
 जनिष्यमाणः प्रत्यङ्मुखोऽस्तिष्ठति विश्वतोमुखः॥ विश्वतश्चक्षुरुत
 विश्वतोमुखो विश्वतोहस्त उत विश्वतस्पात्। सं बाहुभ्यां नमति
 सं पतत्रैर्द्यावापृथिवी जनयन्देव एकः॥ वेनस्तत्पश्यन्विश्वा
 भुवनानि विद्वान् यत्र विश्वं भवत्येकनीलम्। यस्मिन्निदं सं
 च विचैकं स ओतः प्रोतश्च विभुः प्रजासु। प्र तद्वोचे अमृतं
 नु विद्वान्गन्धर्वो नाम निहितं गुहासु॥३॥

त्रीणि पदा निहिता गुहासु यस्तद्वेदं सवितुः पिताऽसत्। स नो

बन्धुर्जनिता स विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा। यत्र देवा
अमृतमानशानास्तृतीये धामान्यभ्यैरयन्त। परि द्यावापृथिवी
यन्ति सद्यः परि लोकान् परि दिशः परि सुवः। ऋतस्य तन्तुं
विततं विचृत्य तदपश्यत्तदभवत् प्रजासु। परीत्य लोकान्परीत्य
भूतानि परीत्य सर्वाः प्रदिशो दिशश्च। प्रजापतिः प्रथमजा
ऋतस्य ऽऽत्मन ऽऽत्मानमभिसम्बभूव। सदसस्पतिमद्भुतं
प्रियमिन्द्रस्य काम्यम्। सनि मेधामयासिषम्। उद्दीप्यस्व
जातवेदोऽपघ्नन्निर्ऋतिं मम॥४॥

पशूँश्च मह्यमावह जीवं च दिशो दिश। मा नो
हिँसीज्जातवेदो गामश्वं पुरुषं जगत्। अबिभ्रदग्र आगहि
श्रिया मा परिपातय। पुरुषस्य विद्म सहस्राक्षस्य महादेवस्य
धीमहि। तन्नो रुद्रः प्रचोदयात्। तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय
धीमहि। तन्नो रुद्रः प्रचोदयात्। तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय
धीमहि। तन्नो दन्तिः प्रचोदयात्। तत्पुरुषाय विद्महे
सुवर्णपक्षाय धीमहि॥५॥

तन्नो गरुडः प्रचोदयात्। कात्यायनाय विद्महे कन्यकुमारि

धीमहि। तन्नो दुर्गिः प्रचोदयात्। नारायणाय विद्महे वासुदेवाय
 धीमहि। तन्नो विष्णुः प्रचोदयात्। सहस्रपरमा देवी शतमूला
 शताङ्गुरा। सर्वं हरतु मे पापं दूर्वा दुस्वप्ननाशिनी। अश्वक्रान्ते
 रथक्रान्ते विष्णुक्रान्ते वसुन्धरा। शिरसा धारिता देवी रक्षस्व
 मां पदे पदे। उद्धृतासि वराहेण कृष्णेन शतबाहुना॥६॥

भूमिर्द्धेनुर्धरणी लोकधारिणी। मृत्तिके हन मे पापं यन्मया
 दुष्कृतं कृतम्। त्वया हतेन पापेन जीवामि शरदः शतम्।
 मृत्तिके देहि मे पुष्टिं त्वयि सर्वं प्रतिष्ठितम्। गन्धद्वारां दुराधर्षां
 नित्यपुष्टां करीषिणीम्। ईश्वरीं सर्वभूतानां त्वामिहोपह्वये
 श्रियम्। हिरण्यशृङ्गं वरुणं प्रपद्ये तीर्थं मे देहि याचितः। यन्मया
 भुक्तमसाधूनां पापेभ्यश्च प्रतिग्रहः। यन्मे मनसा वाचा कर्मणा
 वा दुष्कृतं कृतम्। तन्न इन्द्रो वरुणो बृहस्पतिः सविता च
 पुनन्तु पुनः पुनः॥७॥

सुमित्रा न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रास्तस्मै भूयासुर्योऽस्मान्द्वेष्टि
 यं च वयं द्विष्मः। नमोऽग्नयेऽप्सुमते नम इन्द्राय नमो
 वरुणाय नमो वारुण्यै नमोऽद्भ्यः। यदपां क्रूरं यदमेध्यं

यदंशान्तं तदपंगच्छतात्। अत्याशनादतीपानाद्यच्च उग्रात्
प्रतिग्रहात्। तन्मे वरुणो राजा पाणिना ह्यवमर्शतु।
सोऽहमपापो विरजो निर्मुक्तो मुक्तकिल्बिषः। नाकस्य
पृष्ठमारुह्य गच्छेद्ब्रह्मसलोकताम्। इमं मे गङ्गे यमुने सरस्वति
शुतुद्रि स्तोमं सचता परुष्ण्या। असिक्रिया मरुद्वधे
वितस्तयाऽऽर्जीकीये श्रुणुह्या सुषोमया। ऋतं च सत्यं
चाभीद्धात्तपसोऽध्यजायत॥८॥

ततो रात्रिरजायत ततः समुद्रो अर्णवः। समुद्रादर्णवादधि
संवत्सरो अजायत। अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्य मिषतो
वशी। सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत्। दिवं च
पृथिवीं चान्तरिक्षमथो सुवः। यत्पृथिव्या रजस्व मान्तरिक्षे
विरोदसी। इमास्तदापो वरुणः पुनात्वघमर्षणः। एष
भूतस्य भव्ये भुवनस्य गोप्ता। एष पुण्यकृतां लोकानेष
मृत्योर्हिरण्मयम्। द्यावापृथिव्योर्हिरण्मयं सः श्रितं सुवः॥९॥

स नः सुवः सः शिशाधि। आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि।

ज्योतिर्ज्वलति ब्रह्माहमस्मि। योऽहमस्मि ब्रह्माहमस्मि।
 अहमेवाहं मां जुहोमि स्वाहा। अकार्यकार्यवकीर्णी स्तेनो
 भ्रूणहा गुरुतल्पगः। वरुणोऽपामघमर्षणस्तस्मात्पापात्
 प्रमुच्यते। रजो भूमिस्त्वमाः रोदयस्व प्रवदन्ति धीराः।
 पुनन्तु ऋषयः पुनन्तु वसवः पुनातु वरुणः पुनात्वघमर्षणः।
 आक्रान्त्समुद्रः प्रथमे विधर्मं जनयन्प्रजा भुवनस्य राजा॥१०॥

वृषा पवित्रे अधि सानो अव्ये बृहत्सोमो वावृधे सुवान
 इन्दुः। जातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतो निजहाति वेदः।
 स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः।
 तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टाम्।
 दुर्गान्देवीः शरणमहं प्रपद्ये सुतरसि तरसे नमः। अग्रे
 त्वं पारया नव्यो अस्मान्स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा।
 पूश्च पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा तोकाय तनयाय शैव्योः।
 विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदः सिन्धुं न नावा दुरिताति पर्षि।
 अग्रे अत्रिवन्मनसा गृणानोऽस्माकं बोध्यविता तनूनाम्।
 पृतनाजितः सहमानमग्निमुग्रः हुवेम परमात्सधस्थात्। स

नः पर॑ष॒दति॑ दु॒र्गाणि॑ वि॒श्वा क्षा॑म॒द्दे॒वो अति॑ दु॒रि॒ताऽत्य॑ग्निः।
 प्र॒त्नोषि॑ क॒मीड्यो॑ अ॒ध्वरे॑षु॒ सना॑च्च॒ होता॒ नव्य॑श्च॒ सत्सि॑।
 स्वाश्चा॑ग्ने॒ त॒नुव॑ पि॒प्रय॑स्वा॒स्मभ्य॑ च॒ सौभ॑ग॒माय॑जस्व॥११॥

परं॒स्ता॒द्यशो॑ गुहा॑सु॒ मम॑ सुवर्ण॒पक्षा॑य॒ धीम॑हि॒ शत॑बा॒हुना॑ पुनः॒ पुन॑रजायत॒ सुवो॑ राजा॒ सध॑स्था॒त्रीणि॑
 च॥१॥

[१]

भूर॒ग्रये॑ पृथि॒व्यै स्वा॒हा भुवो॑ वा॒यवे॑ऽन्तरि॑क्षा॒य स्वा॒हा
 सुव॑रादि॒त्याय॑ दि॒वे स्वा॒हा भूर्भुवः॑ सुव॑श्च॒न्द्रम॑से दि॒ग्भ्यः स्वा॒हा
 नमो॑ दे॒वेभ्यः॑ स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑ भूर्भुवः॑ सुव॒रोम्॥१२॥

[२]

भूर॒न्नम॑ग्रये॑ पृथि॒व्यै स्वा॒हा भुवो॑ऽन्नं वा॒यवे॑ऽन्तरि॑क्षा॒य स्वा॒हा
 सुव॑र॒न्नामा॑दि॒त्याय॑ दि॒वे स्वा॒हा भूर्भुवः॑ सुव॑र॒न्नं च॒न्द्रम॑से दि॒ग्भ्यः
 स्वा॒हा नमो॑ दे॒वेभ्यः॑ स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑ भूर्भुवः॑ सुव॑र॒न्नमो॑म्॥१३॥

[३]

भूर॒ग्रये॑ च पृथि॒व्यै च॑ म॒हते॑ च॒ स्वा॒हा भुवो॑ वा॒यवे॑ चान्तरि॑क्षा॒य
 च॑ म॒हते॑ च॒ स्वा॒हा सुव॑रादि॒त्याय॑ च॒ दि॒वे च॑ म॒हते॑ च॒ स्वा॒हा

भूर्भुवः सुवश्चन्द्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च दिग्भ्यश्च महते च स्वाहा
नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यो भूर्भुवः सुवर्महरोम्॥१४॥

[४]

पाहि नो अग्र एनसे स्वाहा। पाहि नो विश्ववेदसे स्वाहा। यज्ञं
पाहि विभावसो स्वाहा। सर्वं पाहि शतक्रतो स्वाहा॥१५॥

[५]

यश्छन्दसामृषभो विश्वरूपश्छन्दोभ्यश्छन्दां स्याविवेश।
सतां शिष्यः पुरोवाचोपनिषदिन्द्रो ज्येष्ठ इन्द्रियाय ऋषिभ्यो
नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यो भूर्भुवः सुवरोम्॥१६॥

[६]

नमो ब्रह्मणे धारणं मे अस्त्वनिराकरणं धारयिता भूयासं
कर्णयोः श्रुतं मा च्योद्वं ममामुष्य ओम्॥१७॥

[७]

ऋतं तपः सत्यं तपः श्रुतं तपः शान्तं तपो दानं तपो यज्ञस्तपो
भूर्भुवः सुवर्ब्रह्मैतदुपास्यैतत्तपः॥१८॥

[८]

यथा वृक्षस्य सम्पुष्पितस्य दूराद्गन्धो वात्येवं पुण्यस्य कर्मणो
दूराद्गन्धो वाति यथाऽसिधारां कर्तेऽवहितामवक्रामेद्यद्युवे
युवे ह वा विह्वदिष्यामि कर्तं पतिष्यामीत्येवमनृतादात्मानं
जुगुप्सेत्॥११॥

[१]

अणोरणीयान्महतो महीयानात्मा गुहायां निहितोऽस्य जन्तोः।
तमक्रतुं पश्यति वीतशोको धातुः प्रसादोन्महिमानमीशम्।
सप्त प्राणाः प्रभवन्ति तस्मात्सप्तार्चिषः समिधः सप्त
जिह्वाः। सप्त इमे लोका येषु चरन्ति प्राणा गुहाशयां
निहिताः सप्तसप्त। अतः समुद्रा गिरयश्च सर्वेऽस्मात्स्यन्दन्ते
सिन्धवः सर्वरूपाः। अतश्च विश्वा ओषधयो रसाश्च येनैष
भूतस्तिष्ठत्यन्तरात्मा। ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां
महिषो मृगाणाम्। श्येनो गृध्राणां स्वर्धितिर्वनानां सोमः
पवित्रमत्येति रेभन्। अजामेकां लोहितशुक्लकृष्णां बर्ही
प्रजां जनयन्तीं सरूपाम्। अजो ह्येको जुषमाणोऽनुशेते
जहात्येनां भुक्तभोगामजोऽन्यः॥२०॥

ह॒ः सः शु॒चि॒षद्व॒सुर॒न्तरि॒क्षस॒द्धोता॑ वेदि॒षदति॑थिर्दुरो॒णस॒त्।
 नृ॒षद्व॒रस॒दृत्स॒द्योम॒सद॒जा गो॒जा ऋ॒तजा॑ अ॒द्रिजा॑ ऋ॒तं बृ॒हत्।
 यस्मा॑ज्जा॒ता न॒ परा॑ नैव किं च॒नास॑ य आ॒विवेश॑ भुव॒नानि॑
 विश्वा॑। प्र॒जाप॑तिः प्र॒जया॑ संवि॒दान॒स्त्रीणि॒ ज्योती॑ऽपि सच॒ते स
 षोड॒शी। वि॒ध॒र्तार॑ऽहवामहे वसोः॑ कुवि॒द्वना॑ति नः। स॒वि॒तार॑
 नृच॒क्ष॑सम्। अ॒द्या नो॑ देव स॒वितः॑ प्र॒जाव॑त्सावीः सौभ॑गम्।
 परा॑ दु॒ष्प्रि॒यऽसुव॑। विश्वा॑नि देव स॒वित॑र्दुरि॒तानि॒ परा॑ सुव॑।
 यद्भ॒द्रं तन्म॒ आ सु॑व॥ २१॥

मधु॑ वा॒ता ऋ॒ताय॑ते मधु॑ क्षर॒न्ति सि॒न्ध॒वः। मा॒ध्वीर्नः॑
 स॒न्त्वोष॑धीः। मधु॑ नक्त॑मु॒तोष॑सि मधु॑म॒त्पार्थि॑व॒ऽरजः॑। मधु॑
 द्यौर॑स्तु नः पि॒ता। मधु॑मान्नो वन॒स्पति॑र्मधु॑मा॒ऽअस्तु॑ सूर्यः॑।
 मा॒ध्वीर्गा॒वो भव॑न्तु नः। घृ॒तं मि॑मिक्षे घृ॒तम॑स्य॒ योनि॑र्घृ॒ते
 श्रि॒तो घृ॒तमु॑वस्य॒ धाम॑। अ॒नुष्व॑धमाव॑ह मा॒दय॑स्व॒ स्वाहा॑कृतं
 वृष॑भ वक्षि ह॒व्यम्। स॒मुद्रा॑दूर्मिमधु॑मा॒ऽउदा॑रदुपा॒ऽशुना॑
 सम॑मृ॒तत्व॑मान॒द। घृ॒तस्य॑ नाम॒ गुह्यं॑ यदस्ति॑ जि॒ह्वा
 दे॒वाना॑म॒मृत॑स्य॒ नाभिः॑॥ २२॥

वयं नाम प्रब्रवामा घृतेनास्मिन् यज्ञे धारयामा नमोभिः। उप
 ब्रह्माशृणवच्छस्यमानं चतुः शृङ्गोवमीद्वोर एतत्। चत्वारि शृङ्गा
 त्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य। त्रिधा
 बद्धो वृषभो रौरवीति महो देवो मर्त्याः आविवेश। त्रिधा
 हितं पुणिभिर्गुह्यमानं वि देवासो घृतमन्वविन्दन्। इन्द्र एकः
 सूर्य एकं जजान वेनादेकः स्वधया निष्टतक्षुः। यो देवानां
 प्रथमं पुरस्ताद्विश्वाधिको रुद्रो महर्षिः। हिरण्यगर्भं पश्यत्
 जायमानं स नो देवः शुभया स्मृत्या संयुनक्तु। यस्मात्परं
 नापरमस्ति किञ्चिद्यस्मां नाणीयो न ज्यायोऽस्ति कश्चित्। वृक्ष
 इव स्तब्धो दिवि तिष्ठत्येकस्तेनेदं पूर्णं पुरुषेण सर्वम्॥२३॥

न कर्मणा न प्रजया धनेन त्यागेनैके अमृतत्वमानुशुः।
 परेण नाकं निहितं गुहायां विभ्राजते यद्यतयो विशन्ति।
 वेदान्तविज्ञानसुनिश्चितार्थाः सन्त्यासयोगाद्यतयः शुद्धसत्त्वाः।
 ते ब्रह्मलोके तु परान्तकाले परामृतात्परिमुच्यन्ति सर्वे। दहं
 विपापं परमेश्मभूतं यत्पुण्डरीकं पुरमध्यसुस्थम्। तत्रापि
 दहं गगनं विशोकस्तस्मिन् यदन्तस्तदुपासितव्यम्। यो वेदादौ

स्वरः प्रोक्तो वेदान्तै च प्रतिष्ठितः। तस्य प्रकृतिंलीनस्य यः
परः स महेश्वरः॥२४॥

अजोऽन्यः सुव नाभिः सर्वमष्टौ च॥१०॥ [१०]

सहस्रशीर्षं देवं विश्वाक्षं विश्वशम्भुम्। विश्वं नारायणं देवमक्षरं
परमं पदम्। विश्वतः परमान्नित्यं विश्वं नारायणं हरिम्।
विश्वमेवेदं पुरुषस्तद्विश्वमुपजीवति। पतिं विश्वस्य ऽऽत्मे श्वरं
शाश्वतं शिवमच्युतम्। नारायणं महाज्ञेयं विश्वात्मानं
परायणम्। नारायणपरो ज्योतिरात्मा नारायणः परः। नारायण
परं ब्रह्म तत्त्वं नारायणः परः। नारायणपरो ध्याता ध्यानं
नारायणः परः। यच्च किञ्चिज्जगत्सर्वं दृश्यते श्रूयतेऽपि वा॥
अन्तर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारायणः स्थितः॥२५॥

अनन्तमव्ययं कविः समुद्रेऽन्तं विश्वशम्भुवम्। पद्मकोश
प्रतीकाशः हृदयं चाप्यधोमुखम्। अधो निष्ठा वितस्त्यान्ते
नाभ्यामुपरि तिष्ठति। ज्वालामालाकुलं भाती विश्वस्य ऽऽयतनं
महत्। सन्ततं शिलाभिस्तुलम्बत्याकोशसन्निभम्। तस्यान्ते
सुषिरं सूक्ष्मं तस्मिन्त्सर्वं प्रतिष्ठितम्। तस्य मध्ये महान-

ग्निर्वि॒श्वार्चिर्वि॒श्वतो॑मुखः। सोऽग्र॑भु॒ग्विभ॑जन्ति॒ष्ठन्ना॑हारमज॒रः
क॒विः। ति॒र्यगूर्ध्व॑म॒धः शा॒यी र॒श्मय॑स्तस्य॒ सन्त॑ता। स॒न्ताप॑यति
स्व॑ं दे॒हमा॑पादतल॒मस्त॑कः। तस्य॒ मध्ये॒ वह्नि॑शिखा अ॒णीयो॑र्ध्वा
व्य॒वस्थि॑तः। नी॒लतो॑यद॒मध्य॑स्था॒द्विद्यु॑ल्लेखे॒व भा॑स्व॒रा।
नी॒वार॒शूक॑वत्त॒न्वी पी॑ता भा॒स्वत्य॑णू॒पमा॑। तस्याः॑ शिखा॒या
म॒ध्ये पर॑मा॒त्मा व्य॒वस्थि॑तः। स ब्र॒ह्म स शिवः॑ स हरिः॑ सेन्द्रः॑
सोऽक्ष॑रः पर॒मः स्व॒राट्॥ २६॥

नारायणः स्थितो व्यवस्थितश्चत्वारि च॥११॥ [११]

ऋ॒त॑ स॒त्यं प॑रं ब्र॒ह्म पु॒रुषं॑ कृष्ण॒पिङ्ग॑लम्। ऊ॒र्ध्वरे॑तं वि॒रूपाक्षं॑
वि॒श्वरू॑पाय॒ वै नमः॑॥ २७॥

[१२]

आ॒दि॒त्यो वा ए॒ष ए॒तन्म॑ण्ड॒लं त॑पति॒ तत्र॒ ता ऋ॒चस्त॑दृ॒चां
म॑ण्ड॒ल॒ स ऋ॒चां लो॒कोऽथ॒ य ए॒ष ए॒तस्मि॑न्म॒ण्डले॑ऽर्चि॒र्दीप्य॑ते
ता॒नि सा॒मानि॒ स सा॒म्रा॒मन्म॑ण्ड॒ल॒ स सा॒म्रां लो॒कोऽथ॒ य
ए॒ष ए॒तस्मि॑न्म॒ण्डले॑ऽर्चि॒षि पु॒रुष॑स्तानि॒ यजू॑षि॒ स यजु॑षां
म॑ण्ड॒ल॒ स यजु॑षां लो॒कः सैषा॒ त्रय्ये॑व वि॒द्या त॑पति॒ य

ए॒षोऽन्तरा॑दि॒त्ये हि॒र॒ण्म॒यः पु॒रु॒षः॥२८॥

[१३]

आ॒दि॒त्यो वै ते॒ज॒ ओ॒जो॒ ब॒लं॒ य॒श॒श्च॒क्षुः॒ श्रो॒त्रं॒मा॒त्मा॒ मनो॑
म॒न्यु॒र्मनु॑र्मृत्युः स॒त्यो मि॒त्रो वा॒युरा॑का॒शः प्रा॒णो लो॑क॒पा॒लः कः
किं॒ कं तत्स॒त्यम॒न्नमा॑यु॒रमृ॒तो जी॒वो वि॒श्वः क॒तमः स्व॑य॒म्भुः
प्र॒जाप॑तिः सं॒वत्स॒र इति॑ सं॒वत्स॒रोऽसा॑वा॒दि॒त्यो य ए॒ष पु॒रु॒ष ए॒ष
भू॒ता॒नामधि॑पतिर्ब्र॒ह्म॑णः सा॒यु॒ज्यं स॒लो॒कता॑माप्रोत्ये॒तासा॑मे॒व
दे॒वता॑नां सा॒यु॒ज्यं सा॒ष्टि॒तां स॒मा॒नलो॒कता॑माप्रोति॒ य ए॒वं
वेदे॑त्युप॒निष॑त्॥२९॥

[१४]

घृ॒णिः सूर्य॑ आ॒दि॒त्योम॑र्चयन्ति॒ तपः॑ स॒त्यं मधु॑ क्षरन्ति॒ तद्ब्र॒ह्म
तदा॒प॒ आपो॑ ज्योती॒रसो॑ऽमृतं॒ ब्रह्म॑ भूर्भुवः सु॒व॒रोम्॥३०॥

[१५]

सर्वो॑ वै रु॒द्रस्तस्मै॑ रु॒द्राय॑ नमो॑ अस्तु। पु॒रु॒षो वै रु॒द्रः स॒न्म॒हो
नमो॑ नमः। वि॒श्वं भू॒तं भु॒वनं॑ चि॒त्रं बहु॑धा जा॒तं जा॒य॒मानं॑ च
यत्। सर्वो॑ ह्ये॒ष रु॒द्रस्तस्मै॑ रु॒द्राय॑ नमो॑ अस्तु॥३१॥

[१६]

कद्रुद्राय प्रचेतसे मीदुष्टमाय तव्यसे। वोचेम शन्तम९ हृदे।
सर्वो ह्येष रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु॥३२॥

[१७]

नमो हिरण्यबाहवे हिरण्यपतयेऽम्बिकापतये उमापतये नमो
नमः॥३३॥

[१८]

यस्य वैकङ्कत्यग्निहोत्रहवणी भवति प्रतिष्ठिताः प्रत्येवास्याहुतय-
स्तिष्ठन्त्यथो प्रतिष्ठित्यै॥३४॥

[१९]

कृणुष्व पाज इति पञ्च॥३५॥

[२०]

अदितिर्देवा गन्धर्वा मनुष्याः पितरोऽसुरास्तेषां९ सर्वभूतानां
माता मेदिनी महती मही सावित्री गायत्री जगत्पुर्वी पृथ्वी
बहुला विश्वा भूता कतमा का या सा सत्येत्यमृतेति
वसिष्ठः॥३६॥

[२१]

आपो॒ वा इ॒दं॑ सर्वं॑ वि॒श्वा भू॒तान्यापः॑ प्रा॒णा वा आपः॑
 प॒शव॒ आपोऽमृ॒तमापोऽन्न॒मापः॑ स॒म्राडापो॑ वि॒राडापः॑
 स्व॒राडाप॒श्छन्दा॑ऽस्यापो॒ ज्योती॑ऽष्यापः॑ स॒त्यमापः॑ सर्वा
 दे॒वता॒ आपो॒ भूर्भुवः॑ सुव॒राप॒ ओम्॥३७॥

[२२]

आपः॑ पुनन्तु पृथि॒वीं पृथि॒वी पृ॒ता पु॑नातु मा॒म्। पुनन्तु
 ब्रह्म॑ण॒स्पति॑र्ब्रह्म॑पृ॒ता पु॑नातु मा॒म्। यदुच्छि॑ष्टमभौ॑ज्यं यद्वा
 दुश्चरि॑तं म॒म। सर्वं॑ पुनन्तु मा॒मापोऽस॒तां च॑ प्र॒तिग्रह॑ऽ
 स्वाहा॑॥३८॥

[२३]

अग्नि॑श्च मा मन्यु॑श्च मन्यु॑प॒तय॑श्च मन्यु॑कृ॒तेभ्यः॑। पा॒पेभ्यो॑
 रक्ष॑न्ताम्। यद॒ह्ना पा॑पमका॒र्षम्। मन॑सा वाचा॑ ह॒स्ताभ्या॑म्।
 प॒द्भ्यामु॑दरेण शि॒श्ना। अ॒ह॒स्तद॑वलु॒म्पतु॑। यत्किं॑ च॒ दुरि॑तं मयि॑।
 इ॒दम॑हं मा॒ममृ॑तयो॒नौ। स॒त्ये ज्यो॑तिषि जुहो॑मि स्वा॒हा॥३९॥

[२४]

सूर्यश्च मा मन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युकृतेभ्यः। पापेभ्यो
रक्षन्ताम्। यद्रात्रिया पापमकार्षम्। मनसा वाचा हस्ताभ्याम्।
पद्भ्यामुदरेण शिश्ना। रात्रिस्तदवलुम्पतु। यत्किं च दुरितं
मयि। इदमहं माममृतयोनौ। सूर्ये ज्योतिषि जुहोमि
स्वाहा॥४०॥

[२५]

आयातु वरदा देवी अक्षरं ब्रह्मसम्मितम्। गायत्रीं छन्दसां
मातेदं ब्रह्म जुषस्व मे। ओजोऽसि सहोऽसि बलमसि
भ्राजोऽसि देवानां धाम नामासि विश्वमसि विश्वायुः सर्वमसि
सर्वायुरभिभूरेणं गायत्रीमावाहयामि सावित्रीमावाहयामि
सरस्वतीमावाहयामि घन्दऋषीणावाहयामि श्रियमावाहयामि
...त्रिपदा षट्कुक्षिः पञ्चशीर्षोपनयने विनियोग ॥४१॥

[२६]

ओं भूः। ओं भुवः। ओं सुवः। ओं महः। ओं जनः। ओं
तपः। ओं सत्यम्। ओं तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि।
धियो यो नः प्रचोदयात्। ओमापो ज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवः

सुव॒रोम्॥४२॥

[२७]

ओं तद्ब्र॒ह्म। ओं तद्वा॒युः। ओं तद्दा॒त्मा। ओं तत्सर्व॑म्। ओं
तत्पु॒रोर्नमः॑॥४४॥

उ॒त्तमे॑ शिख॑रे दे॒वी भू॒म्यां पर्व॑त॒मूर्ध॑नि। ब्रा॒ह्म॒णेभ्यो॑ ह्य॒नुज्ञा॑ता॒
गच्छ॑ दे॒वि य॒थासु॑खम्॥४५॥

[२८]

ओमन्तश्चरति॑ भू॒तेषु॑ गुहा॒यां वि॑श्वमूर्ति॑षु। त्वं यज्ञ॑स्त्वं विष्णु॑स्त्वं
व॒षट्कार॑स्त्व॒ रुद्र॑स्त्वं ब्र॒ह्मा त्वं प्रजा॑पतिः॥४६॥

[२९]

अ॒मृ॒तोप॒स्तर॑णमसि॥४७॥

[३०]

प्रा॒णे निर्वि॑ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि। प्रा॒णाय॑ स्वाहा॑। अ॒पा॒ने
निर्वि॑ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि। अ॒पा॒नाय॑ स्वाहा॑। व्या॒ने निर्वि॑ष्टोऽमृतं॑
जुहोमि। व्या॒नाय॑ स्वाहा॑। उ॒दा॒ने निर्वि॑ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि।
उ॒दा॒नाय॑ स्वाहा॑। स॒मा॒ने निर्वि॑ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि। स॒मा॒नाय॑

स्वाहा॥ ब्रह्मणि म आत्माऽमृतत्वाय॥४८॥

[३१]

प्रा॒णे नि॒वि॒ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि शिवो मां वि॒शा प्र॑दाहाय प्रा॒णाय॑
स्वाहा॥ अ॒पा॒ने नि॒वि॒ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि शिवो मां वि॒शा
प्र॑दाहायापा॒नाय॑ स्वाहा॥ व्या॒ने नि॒वि॒ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि शिवो मां
वि॒शा प्र॑दाहाय व्या॒नाय॑ स्वाहा॥ उ॒दा॒ने नि॒वि॒ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि
शिवो मां वि॒शा प्र॑दाहायोदा॒नाय॑ स्वाहा॥ स॒मा॒ने नि॒वि॒ष्टोऽमृतं॑
जुहोमि शिवो मां वि॒शा प्र॑दाहाय स॒मा॒नाय॑ स्वाहा॥ ब्रह्मणि
म आत्माऽमृतत्वाय॥४९॥

[३२]

अ॒मृ॒तापि॒धानम॑सि॥५०॥

[३३]

श्रद्धायां प्रा॒णे नि॒वि॒श्यामृतं॑ हुतम्प्रा॒णमन्ने॑नाप्यायस्व।
अ॒पा॒ने नि॒वि॒श्यामृतं॑ हुतमपा॒नमन्ने॑नाप्यायस्व। व्या॒ने
नि॒वि॒श्यामृतं॑ हुतव्या॒नमन्ने॑नाप्यायस्व। उ॒दा॒ने नि॒वि॒श्यामृतं॑
हुतमु॒दानमन्ने॑नाप्यायस्व। स॒मा॒ने नि॒वि॒श्यामृतं॑ हुतं

स॒मा॒न॒म॒त्रै॒ना॒प्या॒य॒स्व। ब्र॒ह्म॒णि म आ॒त्माऽमृ॒त॒त्वाय॑॥५१॥

[३४]

प्रा॒णा॒नां ग्र॒न्थि॒र॒सि रु॒द्रो मांऽऽवि॒शान्त॑क॒स्तेना॒न्नेना॑प्या॒य॒स्व॥५२॥

[३५]

अ॒ङ्गु॒ष्ठमा॒त्रः पु॒रुषोऽङ्गु॒ष्ठं च॑ स॒मा॒श्रि॒तः। ई॒शः स॒र्वस्य॑ ज॒गतः
प्र॒भुः प्री॑णा॒तिं वि॒श्वभु॑क्॥५३॥

[३६]

मे॒धा दे॒वी जु॒षमा॑णा न॒ आगा॑द्वि॒श्वार्ची॑ भ॒द्रा सु॑म॒न॒स्यमा॑ना।
त्वया॒ जुष्टा॑ जु॒षमा॑णा दुरु॒क्ता॑न्बृ॒हद्व॑दे॒म वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑॥ त्वया॒
जुष्टं॑ ऋ॒षिर्भ॑वति दे॒वि त्वया॒ ब्रह्मा॑ऽऽग॒तश्री॑रु॒त त्वया॑। त्वया॒
जुष्टं॑श्चि॒त्रं वि॑न्दते वसु॒ सा नो॑ जुषस्व॒ द्रवि॑णो न मे॒धे॥५४॥

[३७]

मे॒धां म॒ इन्द्रो॑ द॒दातु॑ मे॒धान्दे॒वी सर॑स्वती। मे॒धां मे॑ अ॒श्विनौ
दे॒वावा॑ध॒त्तां पु॒ष्कर॑स्रजा॥५५॥

[३८]

अ॒प्स॒रासु॑ च॒ या मे॒धा ग॑न्ध॒र्वेषु॑ च॒ यन्मनः॑ । दै॒वी मे॒धा म॑नु॒ष्य॒जा
सा मां॑ मे॒धा सु॒रभि॑र्जुषताम् ॥ ५६ ॥

[३९]

आ मां॑ मे॒धा सु॒रभि॑र्वि॒श्वरू॑पा॒ हिर॑ण्यवर्णा॒ जग॑ती॒ जग॑म्या ।
ऊ॒र्ज॑स्वती॒ पय॑सा॒ पि॒न्व॑माना॒ सा मां॑ मे॒धा सु॒प्रती॑का
जुषताम् ॥ ५७ ॥

[४०]

स॒द्योजा॑तं प्र॒पद्या॑मि॒ स॒द्योजा॑ताय॒ वै नमः॑ । भ॒वेभ॑वे॒ नाति॑भवे
भज॑स्व॒ मां भ॒वोद्भ॑वाय॒ नमः॑ ॥ ५८ ॥

[४१]

वा॒म॒दे॒वाय॑ नमो॑ ज्ये॒ष्ठाय॑ नमो॑ रु॒द्राय॑ नमः॒ काला॑य॒ नमः॒
कल॑विक॒रणा॑य॒ नमो॑ बल॑विक॒रणा॑य॒ नमो॑ बल॑प्रमथ॒नाय॑ नमः॒
सर्व॑भू॒तद॑म॒नाय॑ नमो॑ म॒नो॒न्म॑नाय॒ नमः॑ ॥ ५९ ॥

[४२]

अ॒घोरे॑भ्योऽथ॒ घोरे॑भ्यो॒ घोर॑घो॒रत॑रेभ्यः॒ सर्व॑तः॒ शर्व॑ सर्वे॑भ्यो॒
नम॑स्ते अस्तु॒ रु॒द्ररू॑पेभ्यः ॥ ६० ॥

[४३]

तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि। तन्नो रुद्रः
प्रचोदयात्॥६१॥

[४४]

ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणो-
ऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवोम्॥६२॥

ब्रह्ममेतु माम्। मधुमेतु माम्। ब्रह्ममेव मधुमेतु माम्। यास्ते
सोम प्रजावत्सोभि सो अहम्। दुस्वप्रहन्दुरुष्वहा। यास्ते सोम
प्राणांस्तां जुहोमि। त्रिसुपर्णमयाचितं ब्राह्मणाय दद्यात्।
ब्रह्महत्यां वा एते घ्नन्ति। ये ब्राह्मणास्त्रिसुपर्णं पठन्ति। ते सोमं
प्राप्नुवन्ति। आसहस्रात्पङ्क्तिं पुनन्ति। ओम्॥६३॥

[४५]

ब्रह्म मेधया। मधु मेधया। ब्रह्ममेव मधु मेधया। अद्या नो देव
सवितः प्रजावत्सावीः सौभंगम्। परा दुष्वप्रियं सुव। विश्वानि
देव सवितर्दुरितानि परा सुव। यद्भद्रं तन्म आ सुव। मधु वाता
ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः। मार्ध्वीर्नः सन्त्वोषधीः। मधु

नक्तमुतोषसि मधुमत्पार्थिव॑ रजः॑। मधु द्यौरस्तु नः पिता।
मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमा॑ अस्तु सूर्यः॑। माध्वीर्गावो भवन्तु
नः। य इमं त्रिसुपर्णमयाचितं ब्राह्मणाय दद्यात्। भ्रूणहृत्यां वा
एते घ्नन्ति। ये ब्राह्मणास्त्रिसुपर्णं पठन्ति। ते सोमं प्राप्नुवन्ति।
आसहस्रात्पङ्क्तिं पुनन्ति। ओम्॥६४॥

[४६]

ब्रह्म मेधवा॑। मधु मेधवा॑। ब्रह्ममेव मधु मेधवा॑। ब्रह्मा
देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्। श्येनो
गृध्राणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्।
हसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्।
नृषद्वरसदृतसद्धोमसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत्।
य इमं त्रिसुपर्णमयाचितं ब्राह्मणाय दद्यात्। वीरहृत्यां वा
एते घ्नन्ति। ये ब्राह्मणास्त्रिसुपर्णं पठन्ति। ते सोमं प्राप्नुवन्ति।
आसहस्रात्पङ्क्तिं पुनन्ति। ओम्॥६५॥

[४७]

प्राणापानव्यानोदानसमाना मे शुद्ध्यन्तां ज्योतिरहं विरजां

विपा॒प्मा भू॒यास॒ः स्वाहा॑॥६६॥

[४८]

वाङ्म॒नश्चक्षुः॑ श्रोत्र॒जिह्वा॑ घ्राण॒रेतो॑ बु॒ध्या कू॑ति॒सङ्कल्पा॑ मे शु॒द्ध्यन्तां॑
ज्योति॑र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॒ः स्वाहा॑॥६७॥

[४९]

शिरः॑ पाणि॒पाद॑ पार्श्व॒पृष्ठो॑ दर॒जङ्घ॑ शि॒श्नो॑ प॒स्थपा॑यवो मे शु॒द्ध्यन्तां॑
ज्योति॑र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॒ः स्वाहा॑॥६८॥

[५०]

त्व॒क्कर्म॑मा॒स॒रुधि॑रमे॒दोऽस्थि॑म॒ज्जा मे शु॒द्ध्यन्तां॑ ज्योति॑र॒हं
वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॒ः स्वाहा॑॥६९॥

[५१]

श॒ब्दस्पर्श॑रूप॒रस॑गन्धा मे शु॒द्ध्यन्तां॑ ज्योति॑र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा
भू॒यास॒ः स्वाहा॑॥७०॥

[५२]

पृथि॒व्यप्ते॑जोवा॒य्वाका॑शा मे शु॒द्ध्यन्तां॑ ज्योति॑र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा
भू॒यास॒ः स्वाहा॑॥७१॥

[५३]

अन्नमयप्राणमयमनोमयविज्ञानमयानन्दमया मे शुद्ध्यन्तां
ज्योतिरहं विरजां विपाप्मा भूयासुः स्वाहा॥७२॥

[५४]

विविद्वै स्वाहा॥७३॥

[५५]

घषोत्काय स्वाहा॥७४॥

[५६]

उत्तिष्ठ पुरुषा हरी लोहितपिङ्गलाक्षि देहि देहि ददापयिता मे
शुद्ध्यन्तां ज्योतिरहं विरजां विपाप्मा भूयासुः स्वाहा॥७५॥

[५७]

ओ३ स्वाहा॥७६॥

[५८]

सत्यं परं परं सत्यं सत्येन न सुवर्गल्लोकाच्च्यवन्ते
कदाचन सतां हि सत्यं तस्मात्सत्ये रमन्ते तप इति तपो
नानशानात्परं यद्धि परं तपस्तदुद्धर्षं तदुराधर्षं तस्मात्तपसि

रमन्ते दम् इति नियतं ब्रह्मचारिणस्तस्माद्धमे रमन्ते शम्
 इत्यरण्ये मुनयस्तस्माच्छमे रमन्ते दानमिति सर्वाणि भूतानि
 प्रशंसन्ति दानान्नाति दुष्करं तस्माद्दाने रमन्ते धर्म इति
 धर्मेण सर्वमिदं परिगृहीतं धर्मान्नाति दुश्चरं तस्माद्धर्मे रमन्ते
 प्रजन् इति भूयांसस्तस्माद्भूयिष्ठाः प्रजायन्ते तस्माद्भूयिष्ठाः
 प्रजनने रमन्तेऽग्नय इत्याहु तस्मादग्नय आधातव्या
 अग्निहोत्रमित्याहु तस्मादग्निहोत्रे रमन्ते यज्ञ इति यज्ञो हि
 देवानां यज्ञेन हि देवा दिवङ्गतास्तस्माद्यज्ञे रमन्ते मानसमिति
 विद्वांसस्तस्माद्विद्वांस एव मानसे रमन्ते न्यास इति ब्रह्मा
 ब्रह्मा हि परः परो हि ब्रह्मा तानि वा एतान्यवराणि तपांसि
 न्यास एवात्यरेचयद्य एवं वेदेत्युपनिषत्॥ ७७॥

[५९]

प्राजापत्यो हारुणिः सुपर्णयः प्रजापतिं पितरमुपससार
 किं भगवन्तः परमं वदन्तीति तस्मै प्रोवाच सत्येन
 वायुरावाति सत्येनादित्यो रोचते दिवि सत्यं वाचः प्रतिष्ठा
 सत्ये सर्वं प्रतिष्ठितं तस्मात्सत्यं परमं वदन्ति तपसा

दे॒वा दे॒वता॒मग्रं॑ आ॒यन्त॑प॒स॒र्षयः॑ सु॒व॒रन्व॑वि॒न्दं तप॑सा
स॒पत्ना॒प्रणु॑दा॒मारा॑ती॒स्तप॑सि स॒र्वं प्र॑ति॒ष्ठितं॑ तस्मा॒त्तपः॑ प॒र॒मं
वद॑न्ति॒ दमे॑न दा॒न्ताः कि॒ल्बिष॑मवधू॒न्वन्ति॑ दमे॑न ब्रह्मचा॒रिणः॑
सु॒व॒रगच्छ॑न्दमो॑ भू॒ताना॑न्दुरा॒धर्ष॑न्दमे॒ सर्वं॑ प्र॑ति॒ष्ठितं॑ तस्मा॒द्धमः॑
प॒र॒मं वद॑न्ति॒ शमे॑न शा॒न्ताः शि॒वमा॒चर॑न्ति॒ शमे॑न ना॒कं
मु॒नयोऽन्व॑वि॒न्दञ्छ॑मो॑ भू॒ताना॑न्दुरा॒धर्ष॑ञ्छमे॒ सर्वं॑ प्र॑ति॒ष्ठितं॑
तस्मा॒च्छमः॑ प॒र॒मं वद॑न्ति दा॒नं य॒ज्ञानां॑ वरू॒थन्द॑क्षिणा लो॒के
दा॒तारः॑ स॒र्वभू॑तान्यु॒पजी॑वन्ति॒ दा॒नेना॑रा॒तीर॑पा॒नुद॑न्त दा॒नेन॑
द्विष॑न्तो मि॒त्रा भ॑वन्ति दा॒ने स॒र्वं प्र॑ति॒ष्ठितं॑ तस्मा॒द्दानं॑ प॒र॒मं
वद॑न्ति ध॒र्मो वि॒श्वस्य॑ जग॑तः प्र॒तिष्ठा॑ लो॒के ध॒र्मिष्ठं॑ प्र॒जा
उ॒पस॑र्पन्ति॒ धर्मे॑ण पा॒पम॑प॒नुद॑ति ध॒र्मे स॒र्वं प्र॑ति॒ष्ठितं॑ तस्मा॒द्धर्मं॑
प॒र॒मं वद॑न्ति प्र॒जन॑नं वै प्र॒तिष्ठा॑ लो॒के सा॒धु प्र॒जाया॑स्त॒न्तुं
त॒न्वा॒नः पि॑तृणा॒मनृ॑णो भव॑न्ति तदे॒व त॒स्यानृ॑णं तस्मा॒त्
प्र॒जन॑नं प॒र॒मं वद॑न्त्य॒ग्रयो॑ वै त्रयीं॑ वि॒द्या दे॒व्यान्ः प॒न्था
गा॒र॒हप॒त्य ऋ॒क्पृ॒थि॒वी र॑थन्त॒रम॑न्वाहा॒र्यप॑च॒नो य॒जुर॑न्त॒रि॒क्षं
वा॒मदे॒व्यमा॑हव॒नीयः॑ सा॒मं सु॒व॒र्गो लो॒को बृ॑हत्तस्मा॒द्ग्री॒न्प॒र॒मं
वद॑न्त्यग्नि॒होत्रः॑ सा॒यं प्रा॒तर्गृ॑हाणां॒ निष्कृ॑तिः॒ स्विष्टः॑ सु॒हुतं॑

यज्ञक्रतूनां प्रायेण॑ सुवर्गस्य॑ लो॒कस्य॑ ज्योति॒स्तस्मा॑दग्नि॒होत्रं
 पर॑मं वद॑न्ति य॒ज्ञ इति॑ य॒ज्ञो हि दे॒वानां॑ य॒ज्ञेन॑ हि दे॒वा
 दिव॑ङ्गता य॒ज्ञेनासुरा॑नपा॒नुदन्त॑ य॒ज्ञेन॑ द्विष॒न्तो मि॒त्रा भ॑वन्ति
 य॒ज्ञे सर्व॑ प्रति॑ष्ठितं तस्मा॑द्य॒ज्ञं पर॑मं वद॑न्ति मान॒सं वै प्रा॑जाप॒त्यं
 प॒वित्रं मान॑सेन॒ मन॑सा सा॒धु प॑श्यति मान॒सा ऋष॑यः प्र॒जा
 अ॑सृजन्त मान॒से सर्व॑ प्रति॑ष्ठितं तस्मा॑न्मान॒सं पर॑मं वद॑न्ति
 न्या॒स इत्याहु॑र्मनी॒षिणो॑ ब्र॒ह्माणं॑ ब्र॒ह्मा वि॒श्वः क॒तमः स्व॑य॒म्भुः
 प्र॒जाप॑तिः संवत्स॒र इति॑ संवत्स॒रोऽसावा॑दित्यो य ए॒ष
 आ॑दि॒त्ये पुरु॑षः स पर॑मे॒ष्ठी ब्र॒ह्मात्मा॑ याभि॑रादि॒त्यस्तप॑ति
 र॒श्मिभि॑स्ताभिः प॒र्जन्यो॑ वर्ष॑ति प॒र्जन्ये॑नौषधिवनस्प॒तयः॑
 प्र॒जाय॑न्त ओषधिवनस्प॒तिभि॑रन्नं भव॒त्यन्नेन॑ प्रा॒णाः प्रा॒णैर्बलं॑
 बले॑न॒ तप॑स्तप॑सा श्र॒द्धा श्र॒द्धया॑ मे॒धा मे॒धया॑ मनी॒षा
 मनी॑षया॒ मनो॑ मन॑सा॒ शान्तिः॑ शान्त्या॑ चि॒त्तं चि॒त्तेन॑ स्मृतिः॑
 स्मृ॒त्या स्मा॒रः स्मा॒रेण॑ वि॒ज्ञानं॑ वि॒ज्ञाने॑नात्मानं वेद॑यति
 तस्मा॑दन्नं दद॑न्त्सर्वा॑ण्येतानि ददा॒त्यन्नात् प्रा॒णा भ॑वन्ति
 भू॒तानां॑ प्रा॒णैर्मनो॑ मन॑सश्च वि॒ज्ञानं॑ वि॒ज्ञाना॑दान॒न्दो ब्र॑ह्मयो॒निः

स वा एष पुरुषः पञ्चधा पञ्चात्मा येन सर्वमिदं प्रोतं
 पृथिवी चान्तरिक्षं च द्यौश्च दिशश्चावान्तरदिशाश्च स वै
 सर्वमिदं जगत्स च भूतं स भव्यं जिज्ञासकृत् ऋतुजा
 रयिष्ठाः श्रद्धा सत्यो महस्वान्तमसोपरिष्ठाद्भात्वा तमेवं
 मनसा हृदा च भूयो न मृत्युमुपयाहि विद्वान्तस्मान्यासमेषां
 तपसामतिरिक्तमाहुर्वसुरण्यो विभूरसि प्राणे त्वमसि सन्धाता
 ब्रह्म त्वमसि विश्वसृक्तैजोदास्त्वमस्यग्रेर्वर्चोदास्त्वमसि सूर्यस्य
 द्युम्नोदास्त्वमसि चन्द्रमस उपयामगृहीतोऽसि ब्रह्मणे त्वा
 महस ओमित्यात्मानं युञ्जीतैतद्वै महोपनिषदन्देवानाङ्गुह्यं
 य एवं वेद ब्रह्मणो महिमानमाप्नोति तस्माद्ब्रह्मणो
 महिमानमित्युपनिषत्॥ ७८॥

[६०]

तस्यैवं विदुषो यज्ञस्यात्मा यजमानः श्रद्धा पत्नी शरीरमिध्ममुरो
 वेदिलोमानि बर्हिर्वेदः शिखा हृदयं यूपः काम आज्यं मन्युः
 पशुस्तपोऽग्निः शमयिता दक्षिणा वाग्धोता प्राण उद्गाता
 चक्षुरध्वर्युर्मनो ब्रह्मा श्रोत्रमग्नीद्यावद्वियते सा दीक्षा

यदश्नाति यत्पिबति तदस्य सोमपानं यद्रमते तदुपसदो
 यत्सञ्चरत्युपविशत्युत्तिष्ठते च स प्रवर्ग्यो यन्मुखं तदाहवनीयो
 यदस्य विज्ञानं तज्जुहोति यत्सायं प्रातरन्ति तत्समिधो
 यत्सायं प्रातर्मध्यन्दिनं च तानि सर्वनानि ये अहोरात्रे
 ते दर्शपूर्णमासौ येऽर्द्धमासाश्च मासाश्च ते चातुर्मास्यानि
 य ऋतवस्ते पशुबन्धा ये संवत्सराश्च परिवत्सराश्च
 तेऽहर्गणाः सर्ववेदसं वा एतत्सत्रं यन्मरणं तदेवभृथ एतद्वै
 जरामर्यमग्निहोत्रं सत्रं य एवं विद्वानुदगयने प्रमीयते
 देवानामेव महिमानङ्गत्वाऽऽदित्यस्य सायुज्यं गच्छत्यथ
 यो दक्षिणे प्रमीयते पितृणामेव महिमानङ्गत्वा चन्द्रमसः
 सायुज्यं गच्छत्येतौ वै सूर्याचन्द्रमसौर्महिमानौ ब्राह्मणो
 विद्वानभिजयति तस्माद्ब्रह्मणो महिमानमाप्नोति तस्माद्ब्रह्मणो
 महिमानमित्युपनिषत् ॥ ७९ ॥

[६१]

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ हरिः ओम् ॥

This PDF was downloaded from <http://stotrasamhita.github.io>.

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>